

ГОДИНА НА ПЛОДОТВОРНО НАУЧНО
СЪТРУДНИЧЕСТВО

Редица съществени прояви от културния живот на Румъния през 1978 г. минаха под знака на 100-годишнината от Освобождението на България. Фактът не е труден за обяснение. Те бяха логичен завършек на чувстването на 100-годишнината от отвоюването на независимостта на румънските княжества през 1977 г., 100-годишнината от Априлското въстание и гибелта на Ботев през 1976 г., отзвук от дните на румънската култура в България през 1977 г.

На 14 март в букурещката зала „Атеуеум ромън“ бяха тържествено открити дните на българската култура, посветени на юбилея от Освобождението на България. На многолюдно тържествено събрание присъстваха членовете на Политическия изпълнителен комитет на ЦК на РКП Шефан Войтек — заместник-председател на Държавния съвет, и Емил Дръганеску. В присъствието на българска културна делегация, водена от първия заместник-председател на Комитета за култура Любомир Левчев, на събранието говори М. Далия — кандидат-член на ПИК на ЦК на РКП и заместник-председател на Националния съвет на Фронта на социалистическото единство. Той подчерта вековните връзки между двата братски народа и значението на чествувания юбилей. От българска страна отговори др. Любомир Левчев. Бе проведена и пресконференция.

На 15 март в голямата изложбена зала „Далес“ бе открит от В. Минеску изложба „Освобождението на България и изобразителното изкуство“, а на 16 март започна седмица на българския филм. Уредена бе и документална изложба.

През дните на българската култура през месец март 1978 г. се състояха редица концерти на български музикални състави, срещи в Съюза на композиторите и в Съюза на българските писатели, научна сесия във Факултета по славянски езици към Букурещкия университет с участието от България на акад. П. Динев и проф. Н. Генчев.

На общия фон на тази особено динамична картина от изяви на българо-румънската дружба в областта на културното сътрудни-

чество важно място заема научният симпозиум, организиран от Букурещкия университет — Факултет по чужди езици, секция славянски езици, на тема „Румъно-български културни връзки“ и разговорът „Модернизирване на висшето образование в СР Румъния и НР България“, състоял се между ректорите на Софийския и на Букурещкия университет, с участието на ректорите от Велико Търново и Крайова, на представители на Министерството на образованието, членове на българското посолство в Букурещ, видни учени от двете страни.

Работата на симпозиума бе разпределена в три секции: „румъно-български културни и научни връзки“, „румъно-български литературни връзки“ и „румъно-български лингвистични връзки“ с общо около осемдесет доклада и над 100 участници в дискусиите. Големият брой на участниците в симпозиума определи и едно богатство и разнообразие на темите. Най-общо проблематиката в културната и литературната секция би могла да бъде групирана около няколко възлови момента: Румъния през XIX в. като обществена и културна атмосфера, литературно развитие и българското национално възрождение и литература, румъно-български типологически връзки в по-ново време, проникването на румънска литература в България и на българска в Румъния, проблеми на румъно-българското сътрудничество и др.

Още на пленарното заседание бяха подети основните насоки на симпозиума с докладите на акад. Петър Динев — „Букурещ и българската възрожденска литература“, и на акад. Н. Теодореску — „Някои аспекти на научното румъно-българско сътрудничество“.

В доклада си акад. Динев изтъкна, че е особено интересен начинът, по който Букурещ като град, като маниер на живот и атмосфера въздейства върху развитието на българската литература през Възраждането. Показани бяха връзките на български писатели с представители на културата и на социалния живот на Румъния, симпатии на румънската общественост към съдбата на българите, особенният характер на литературно творчество, създадено сред българската колония в Букурещ. Особено е значението на румънската столица като своеобразно

разна среда за развитието на българската преса и публицистика от това време.

В този смисъл бяха разглеждани и проявите на българския театър в Румъния от Н. Драгова, българските дописки от Румъния в руския периодичен печат през 1853—1876 г. от Цв. Унджиева, българската дидактична литература в Румъния (Ц. Апостолески), румънската литература като посредник между България и Полша (М. Муту) и т. н.

Особен интерес предизвикаха докладите с представители от двете участващи страни на близки теми. Така се оформи проблематика около живота и творчеството на Софроний Врачански и дейността на Иван Вазов в Румъния и връзките му с румънската литература.

С научна добросъвестност и провикновеност се отличаваха докладът на Ирина Йонеску „Оригиналността на българския вариант на „Книга за мохамеданската религия“, изготвен от Софрония Врачански“. Авторката сравнява оригинален руски текст на тази творба, публикувана в Петербург през 1722 г., с ръкописа на превода на български език, направен от Софроний Врачански в началото на XIX в. Съпоставянето на двата текста води до заключението, че вариантът на Врачанския епископ за разлика от оригинала на Кантемир има подчертан полемичен характер и същевременно е по-трудно разбираем за един неподготвен читател. След доклада на Людмила Боева „Софроний Врачански в Румъния“ и след станалите разисквания се подчерта необходимостта от съвместна работа на учени от България, СССР и Румъния върху пълно академично издание на съчиненията на Софроний Врачански. До този момент по-голямата част от трудовете му са в ръкопис, а това е в ущърб на научните издирвания. Делото на Софроний Врачански е свързано с историята и културата и на двата съседни народа.

Делото на Иван Вазов също бе обект на оживени дискусии. В доклада си М. Цанева подчерта ролята на Румъния и Букурещ в творческото развитие на Иван Вазов като възможност и стимул в приобщаването му към общоевропейската култура и литература. Не беше отмината и ролята на конкретната атмосфера в Румъния по време на Вазовия престой. Проф. В. Келару направи опит да разгледа връзката В. Александри — Иван Вазов в типологически и генетически аспект в рамките на един югоизточен европейски контекст. Моментите на пряка генетическа връзка между творчеството на Иван Вазов, свързано с Освободителната война, и творчеството на В. Александри от това време бяха оспорени в изказванията по доклада, както и посредничеството на В. Александри при Вазовото запознаване с поезията на В. Юго.

Като част от тази по-обща проблематика за ролята на Румъния в националното възраждане на българите бяха и редица доклади, разглеждащи по-частни проблеми: „Емануил Букуца — радетел на румъно-българските кул-

турни отношения“ (В. Михайла), „Васил Ненович — учител на Неофит Рилски“ (П. Бояджиев), „Нови документални данни за дейността на д-р П. Берон в Румъния“ (Г. Петков).

Фактът, че голяма част от новобългарската предосвобожденска литература е създадена в Румъния, има и друго значение — той помага и за укрепването на редица връзки и лични контакти между дейците в областта на литературата и културата през различни епохи. Проблеми на българо-румънското сътрудничество бяха поставени в докладите на проф. Г. Михайла „Аспекти на научното сътрудничество между румънски и български филолози през XIX—XX в.“, на проф. П. Русев — „Румъно-българско сътрудничество в епохата на мас-медия“, на проф. Илия Конев „За ролята на личността в българо-румънските литературни отношения“.

Въз основа на богат документален материал проф. Г. Михайла разгледа едновременно връзките между румънски и български учени в областта на литературознанието, етнографията, лингвистиката и културната история. Докладът на проф. Русев постави някои проблеми във връзка с един по-съвременен начин на общуване между двата народа, който е обусловен от съвременните средства за масова информация като радиото, телевизията. Не е пренебрегната ролята и на печатаното слово. С теоретична насоченост в тълкуването на типа културно сътрудничество се отличаваха докладът на И. Конев.

С проучването на проф. Йон С. Кицимия „Богдан Петричейко Хаждеу и неговото сътрудничество с българската емиграция“ се даде по-конкретна насоченост на този тип проблеми. Изнесени бяха нови факти за интереса на Б. Хаждеу към българската култура по време на престоя му в Русия, участието му в българския възрожденски периодичен печат, подкрепата, оказвана от него на българската емиграция в Румъния в годините на робството. С нов документален материал се отличаваха и докладите на Ст. Таринска и Ил. Толоров „За тайнствения другар на Христо Ботев — Флореску“ и „Баронзи и българската емиграция“, на А. Ковач „Вестникът „Веста“ за българската и руската култура“ и др.

Същият тип изследвания, отнасящи се за едно по-ново време, бяха представени от проф. К. Велики, който говори за научно-изследователската дейност на Петру Константинеску-Яш и ролята ѝ за румъно-българските взаимоотношения, интересна съвместен труд на В. Пикова и В. Продан за „Научно-културното значение на кореспонденцията между Иван Шинианов и Спиру Харет“. Освен връзките между двамата големи учени и държавници в доклада бе очертана и линията на интимно приятелство, момент, особено важен за дълбоката човешка основа на румъно-българското културно

сътрудничество. В това отношение самостоятелно място имаше в симпозиума съобщението на Ж. Бояджиев „Една малко известна страница от живота на Т. Вияну“. Авторът сподели своите спомени от контакта си с големия учен, влиянието на човека и мислителя Т. Вияну върху собствените му научни и културни интереси, щастието от общуването с богатата и интересна личност на румънския литературовед и естет. Слържаната развълнуваност и спонтанността на изложението предизвикаха и съответния отзвук сред присъстващите. За в бъдеще би трябвало да се продължи традицията на този тип съобщения.

Конкретността на наблюденията и засадно с това поставянето им в рамките на един по-широк контекст в областта на културното и литературно сътрудничество определиха достойнствата на два доклада, засягащи проблеми на литературата на Средновековието. Дан Хория Мазилу направи опит да проследи „балканската траектория“ на романа за Александър Македонски, като очертае ролята на преведените от румънски текстове за българския читател. С помощта на филологически анализ се опита да открие първообраза на един от преводите („текста на Милетич“), а Недрет Мамут (Букурещ) въз основа на румънските и българските преписи на същия роман си постави за задача да възстанови „Фолклорните координати на романа „Александрия“ у румънци, българи и турци“. Приносен момент са съставките с влиянието на фолклорните творби върху редица поети на Изтока, като Фирдоуси, Навои, Джами и др., което вървя и нова светлина върху тълкуването на основния образ на А. Македонски-Искандер.

С доклада „Моменти на съзвучност в развитието на румънската и българската поезия“ М. Новиков (Букурещ) откри нов кръг проблеми около интерпретацията на румънско-българското сътрудничество. Той отбеляза, че отдавна се поставя въпросът за сравнителното изучаване на литературите, но на практика за съпоставка се вземат винаги западноевропейските литератури, докато по-естествено е да се разглеждат съседни и близки по историческо развитие литератури. На тази база той разглежда патриотическата лирика в българската и румънската литература, отклик на поезията на Еминеску в България, възникването и развитието на символизма и на „литературния авангард“ в двете страни (Г. Милев и Г. Дину).

Такъв тип проучвания в рамките на симпозиума се оказа, че са направени по отношение на фолклора и на проблематика, свързана с връзките между фолклора и литературата. Така бе разглеждан „Стоян—герой на румънските и българските народни песни“ (С. Санду-Тимок), „Българската семейна балада и структурата на румънската семейна балада“ (Л. Богданова), „Социални елементи в румънските и българските хай-

душки песни“ (Д. Завера), „Румънски владетели в български коледни песни“ (В. Фрънку), „Фолклорът и някои от културните превъплъщения през XIX в. сред българи и румънци“ (И. Холевич).

Особено интересни бяха наблюденията на Златка Юфу върху „Нов тип народна песен във фолклора на българите от Румъния (Дудуши Веки и Винга, ок. Тимиш)“. От констатациите ѝ за състоянието на фолклорната традиция на една народностна група, намираща се в друга етническа среда, могат да се направят съществени изводи за същността на фолклора, за формите на вековното му съществуване.

На съпоставителна основа бе и проучването на Валентина Мърчиняну „Сродство между творчеството на Пенчо Славейков и румънски поети“.

Проникването на румънската литература в България и на българската в Румъния през XX в. бе тема на останалите доклади от симпозиума. Чрез проникването на произведенията на „Каралжал в България“ (С. Николова) и чрез проследяването на „Свършенната румънска драма на българска сцена“ (Р. Станчева) бяха поставени някои проблеми из областта на българската и румънската драматургия, общности и различия в обществената обстановка, оформянето и извите на естетическия вкус.

В областта на литературата и публицистиката тези проблеми бяха застъпени с докладите на Е. Йоан „Българи и сърби за румънските княжества през първата половина на XIX в.“, на П. Попescu „Еминеску в България“, на Корнелия Кърстя „Румънската литература по страниците на българския периодичен печат от 1919 до 1941“. Направени са изводите, че румънската литература прониква главно чрез периодичния печат, като е проявен усет за най-актуалните автори и проблеми и е показан един значителен интерес към нея.

Проникването на българската литература в Румъния, обратното въздействие, което тя може да окаже върху румънската литература, усещането за България като бит и култура, възхищението от нейната природа в румънската литература — това са въпроси, сравнително слабо засягати в литературната история и на двете страни. Достойнство на симпозиума бе, че в част от докладите беше застъпена и тази насока в културните взаимоотношения. Така Ал. Сьндулеску проследи „България през погледа на Г. Топърчану“, Родика Флоря се спира на „Борбата за освобождаване на България, отражена в румънската литература през XX в.“, М. Попа — на „Етапи на разпространението на българската литература в Трансилвания“, една неизследвана досега област. Не бяха отбигнати насоките на отражението на „Българският бит и природа в съвременната румънска литература“ (П. Пу-гуй) и „Българската поезия и румънският авангардизъм“ (Д. Балав).

Констатирано бе широкото проникване на темата за Освобождението на България в румънската литература от XIX в., популярността на Гео Милев в нашата съседка почти едновременно с неговата известност у нас. Румънските докладчици поддържаха и интереса на писателите като Д. Болтиняну, В. Александри, Гр. Х. Грандя, Д. Замфиреску, М. Садовяну, Г. Топърчану — до З. Станку, към българския бит и природа, свидетелство „за дълбоките традиционни приятелски връзки между двата съседни народа — румънския и българския“.

Всяко от заседанията на симпозиума завършваше с дискусии, в които вземаха участие и учени, невключени пряко в програмата на научната среща, като проф. Паул Корня.

На 13 юни се състоя разговор около кръглата маса по проблемите, свързани с модернизирването на висшето образование в СР Румъния и България. Обсъдени бяха сроковете за обучение, въпросите, свързани с нови методи, с приложение на учебна техника и с помощта на точните науки и т. н.

Вековни са връзките на дружба и братска взаимопомощ между двата народа. Трудно е да се обхванат всички форми на културно общуване в течение на столетията. И все пак съвместна научна среща от такъв мащаб се прави за първи път. Необходимо е в това отношение да се признаят заслугите на организационния комитет с председател проф. д-р Георге Чуку и подпредседатели Д. Гумулеску и Д. Мазилу, секретар Д. Завера и др. За добрата организация и провеждане от съществено значение бе и патронажът на Министерството на образованието на СР Румъния, съдействието на университетските власти.

Интересната и плодотворна работа не може да бъде отмината, още повече, че тя заляга в началото на една традиция. Симпозиумът ще се провежда периодически на две години. Това означава активизиране на научната дейност, поставяне на нови основи съвместната работа. Необходимо е за в бъдеще обаче да се избягва многотемията, да се пристъпи към окрупняване на проблемите и към комплексната им разработка. В момента липсват съвместни теми с представители от двете страни. И точно затова въпреки отличните резултати считаме симпозиума „Българо-румънски културни връзки“ начало на плодотворно научно сътрудничество. В това е и една от неговите най-големи заслуги.

Йорданка Холевич

ОЩЕ НЕЩО ЗА ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ В ПОЛША

В кн. 6/1975 г. на сп. „Литературна мисъл“ е публикувана статия-преглед на Йежи

Шлизински за „Репещията на делото на Паисий Хилендарски в Полша през последните 60 години“. Авторът определя своята задача по следния начин: „Настоящият преглед не съдържа оценка на делото на Паисий — неговата цел е да проследи репещията му в Полша през последните 60 години“ (с. 69). Прегледът съдържа информация за периода от 1912 г. до наши дни: разгледани са очерци, синтетични трудове за литературата на южните славяни, българската писменост и история, в които е отделено място за живота и творчеството на Паисий, редица статии и по-малки материали, чувствувания. В прегледа е намерило отражение научното събиране по случай 250-годишнината от рождението на Паисий Хилендарски, организирано на 21 февруари 1972 г. от Секцията за западни и южнославянски литератури към Института по славистика при ПАН. Авторът посочва тази сесия като първо и единствено чувствувание на 250-годишнината на Паисий Хилендарски в Народна Полша.

С настоящата статия искам да коригираме една историческа и научна неточност.

В полския град Краков на 11 декември 1972 г. се състоя тържествена научна сесия, посветена на 250-годишнината от рождението на Паисий Хилендарски. Сесията бе организирана от Комисията по славистика при ПАН и Дружеството за полско-българско приятелство и бе ръководена от проф. д-р Ст. Урбанчик.

Тържествената научна сесия бе открита с научен доклад от проф. д-р М. Караш, ректор на Ягелонския университет и председател на Дружеството за полско-българско приятелство.

Проф. М. Караш направи характеристика на ролята и значението на Паисий Хилендарски за развитието на българската култура. В началото докладчикът подчерта: „Днешното събиране в аулата на Ягелонския университет има изключителен характер. На първо място празнуваме 250-годишнината от рождението на Паисий Хилендарски, писател и творец с много заслуги за българската култура; а, от друга страна, разпространяваме историята на България сред нашето общество, което днес е изпълнило цялата университетска аула.“ Направеният от проф. Караш преглед представи на аудиторията величието на Паисиевото дело, което определя годината 1762 за „преломна дата в историята на българския народ, открила наистина нова епоха...“ Паисий Хилендарски заема изключително високо място сред великите синове на България. Неговата книга, преписвана, разпространявана и пазена във всеки дом и във всяка църква като реликва, наистина се превръща в реликва на народната памет и народната история. Защото всяка от 83-те страници на тази книга е напоена с дълбока любов към родния край, към поробенния народ. С пламенни